

Stanisław Majewski nadał dziełu formę nawiązującą do ołtarza szafowego, charakterystycznego dla średniowiecza i renesansu. Inspiracją dla rzeźbiarza stanowił ołtarz Wita Stwosza z Kościoła Mariackiego w Krakowie, który zobaczył na początku lat 70. Omawiane dzieło zostało wykonane przez Stanisława Majewskiego w latach 1973-1976, na zamówienie Ludwiga Zimmerera (1924-1987), właściciela największej prywatnej kolekcji polskiej sztuki ludowej. *Ołtarz* został umieszczony w Muzeum Polskiej Sztuki Ludowej w Otrębusach, gdzie był eksponowany w latach 1977-2018. W 1978 roku *Ołtarz* został wystawiony publicznie z okazji święta Bożego Ciała. W 2018 roku, w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kolekcje Muzealne został zakupiony do zbiorów Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu.

Ołtarz z rozłożonymi skrzydłami ma 366 cm wysokości, 293 cm szerokości i 75 cm głębokości. Poszczególne elementy konstrukcyjne wykonane zostały z drewna i płyt z zastosowaniem technik stolarskich. W każdej z części ołtarza umieszczono sceny, z płaskorzeźbami lub z rzeźbami o pełnym modelunku i o spłaszczonych bryłach, wykonanymi oddzielnie i przytwierdzonymi do tła z płyciny zdobionej technikami malarskimi. Jan Kurek nazywa je obrazo-rzeźbami. Koncepcja obrazo-rzeźb umożliwiła mu pełniejsze wykorzystanie swych zamiłowań, zarówno rzeźbiarskich, jak i zdolności malarskich oraz przedstawienie niemal wszystkiego, co rzeźbi w ruchu, w ściśle określonym momencie czasowym (J. Kurek, 1977, 215). Całość dzieła została pokryta polichromią. Do farb artysta dodawał żywicy, uzyskując efekt półmatowej i matowej powierzchni. Ten rodzaj polichromii jest znakiem firmowym artysty. Aleksander Jackowski napisał o dziełach Majewskiego, że *polichromia nadawała jego pracom ciekawy, odrębny wyraz* (A. Jackowski, *O rzeźbach i rzeźbiarzach*, s. 34).

Ołtarz składa się z trzech zasadniczych części:

- mensy ołtarzowej w kształcie skrzyni z ruchomą sceną Zmartwychwstania Chrystusa.
- retabulum (nadstawa ołtarzowa) w formie poliptyku. W jego dolnej części wydzielona została predella z tabernakulum zwieńczonym krucyfiksem. Główną część retabulum stanowią: środkowa kwatera z sceną *Wniebowzięcia Rodziny* i dwa ruchome obrotowe skrzydła z 24 scenami, w formie obrazo-rzeźb. Na zewnętrznej stronie skrzydeł przeważają przedstawienia starotestamentowe, na wewnętrznej sceny z Nowego Testamentu.
- zwieńczenia ze sceną Ukoronowania Matki Boskiej. Kompozycję od góry zamyka postać gołębicy symbolizującej Ducha Świętego oraz słońce z półkolistymi ułożonymi zębataymi promieniami

Ikonografia dzieła jest wieloobrazową wypowiedzią artystyczną. W *Ołtarzu* zostały umieszczone łącznie 33 sceny, które łączy wspólny program ikonograficzny, odnoszący się do powstania świata i życia Świętej Rodziny – Marii, Jezusa i Józefa, inspirowany wydarzeniami biblijnymi ze Starego i Nowego Testamentu.

Majewski do kreacji tworzonego przez siebie świata używał języka sakralnego, opartego na opozycjach binarnych (lewa – prawa, dół – góra, śmierć – życie, Ziemia – Niebo itd.) oraz na archetypach: drzewa życia, istot niebiańskich, Boga-Człowieka i innych (J. Kurek, 1979, s. 33).

Artysta swoją szafę ołtarzową nazwał *światem*. Sceny z płaskorzeźbami na zewnętrznej stronie skrzydeł, należą do *świata zakrytego*, w którym autor podkreśla obecność w ludzkim świecie zła, z którym człowiek musi toczyć nieustającą walkę i dają podstawę zrozumienia scen znajdujących się na wewnętrznej stronie skrzydeł widocznych po otwarciu ołtarza czyli *świata odkrytego*, dzięki któremu człowiek odnajdzie drogę do nieba (Boga). Aby zrozumieć tekst zawarty w *Ołtarzu* należy oglądać go od dołu do góry (ziemia – niebo).

Dzieło ma oryginalną i unikalną formę plastyczną. *Ołtarz* cechuje duża nawrotność stylistyczna, widoczna w sposobie prezentacji postaci, braku proporcji, perspektywy, która w połączeniu z treścią, zawartą w niej symboliką, kompozycją, kolorystyką składa się na niepowtarzalną, pełną ekspresji wypowiedź artystyczną. Wielobarwna polichromia wzmacnia ekspresyjność dzieła i wnosi element przestrzenności do rzeźbionych scen. Przedstawienia rzeźbiarskie charakteryzują się intensywnymi barwami zestawianymi kontrastowo i stanowią przeciwwagę dla kolorystycznie stonowanego tła scen. Walory artystyczne dzieła podnosi również specyficzne dla Majewskiego dynamizowanie scen zarówno przez ujęcia rzeźbiarskie, jak też wprowadzanie elementów ruchomych (*Zmartwychwstanie*).

W prezentowanym *Ołtarzu* została przedstawiona najciekawsza i najpełniejsza wizja świata z jaką mamy do czynienia w polskiej sztuce nieprofesjonalnej. Świata Stanisława Majewskiego.

OŁTARZ

Stanisława Majewskiego

**Stanisław
Majewski**
(1922-1986)

pochodził z rodziny robotniczej z Rembertowa, ukończył pięć klas szkoły powszechnej. Po wojnie wstąpił do PPR i czynnie włączył się w budowę socjalistycznego państwa, między innymi biorąc udział w budowie Nowej Huty. W 1971 roku osiadł w Sternalicach na Opolszczyźnie, gdzie był zatrudniony jako oborowy w miejscowym PGR. Tam też rozpoczął swoją przygodę z rzeźbiarstwem.

Stanisław Majewski był osobowością niezwykle chłonną i skomplikowaną. Z równą łatwością przyswajał sobie nauki przesycone religijnym światopoglądem jak i polityczne pogadanki. Ponieważ Majewski ma bardzo pojemną pamięć i szybko przyswaja sobie informacje pochodzące z różnych źródeł, trudno jest ustalić genezę jego wiedzy religijnej i światopoglądowej (J. Kurek, 1979, s. 33). Ludwig Zimmerer, który wielokrotnie spotkał się z artystą, nazwał formy jego wypowiedzi sałatką ideologiczno-swiatopoglądową.

W 1973 i 1975 roku wziął udział w konkursach sztuki nieprofesjonalnej, zorganizowanych przez Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. Miał wystawy autorskie w Oleśnie, Paczkowie, Koszalinie, Warszawie, Krakowie, uczestniczył w Panoramie XXX-lecia w Warszawie. W II połowie lat 70. brał udział w konkursach w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, Muzeum Etnograficznym w Toruniu. Po przejściu na rentę, walcząc z chorobą nowotworową, poświęcił się całkowicie swojej pasji, śpiąc po 2-3 godziny na dobę.

Początkowo Majewski wykonywał przeważnie rzeźby pełne. W II połowie lat 70. w jego dziełach zaczęła dominować technika mieszana, malarsko-rzeźbiarska. Tło malował na płycie, bliższe plany rzeźbił w drewnie techniką płaskorzeźby, a następnie przytwierdzał je do płyty. Prace te, tzw. obrazo-rzeźby, są bardzo charakterystyczne dla twórczości artysty.

Jego twórczość zalicza się do sztuki nieprofesjonalnej, wywodzącej się z nurtu ludowego. Widoczne w niej są jednocześnie elementy ludowego postrzegania i wartościowania świata, związane z zasłyszonymi tradycyjnymi wierzeniami, opowieściami biblijnymi, jak i osobiste przemyślenia wynikające z jego życiowych doświadczeń. W efekcie Majewski stworzył eklektyczny system wartości w oparciu o dwie przeciwstawne ideologie, filozofię, według której tłumaczył wszechświat, Boga, los człowieka. Rzeźbił dużo, w pośpiechu, nie dbając o detale. Portretował naturę – zwłaszcza drzewa i ptaki, bohaterów historii Polski, równolegle tworzył rzeźbę sakralną. W późniejszym okresie, kiedy dotkliwie zaczął odczuwać skutki choroby, tematyka wielu jego prac nawiązywała do przemyśleń związanych z biblią, religią, sensem ludzkiego istnienia. Nurtujące go problemy przedstawiał w swoich rzeźbach, dla których wciąż poszukiwał nowej formuły, nowych układów ikonograficznych. Niekiedy przybierały one formę wielkogabarytowych kompozycji jak wieloelementowa praca Historia świata lub ołtarzy-poliptyków inspirowanych dziełem Wita Stwosza.

Największym przedsięwzięciem rzeźbiarskim i wyzwaniem dla Majewskiego stały się monumentalne kompozycje ołtarzowe. Motyw drzewa Majewski symbolicznie przekształcił w krzyż – drzewo życia, a ulubione ptaki zastąpiły anioły. To najwybitniejsze i najbardziej znaczące prace w dorobku artysty.

Wybitny znawca sztuki nieprofesjonalnej w Polsce Aleksander Jackowski pisał o Majewskim: Stworzył wiele płaskorzeźb, świetnie zakomponowanych, o ogromnej dynamice. Wyróżniała go na tle innych rzeźbiarzy ekspresja, siła wyrazu. No i tematyka. Z przypadkowych elementów wiedzy, legend, apokryfów stworzył swój obraz świata. Szukał tajemnicy istnienia, chłonny i nieufny zarazem. /.../ Majewski rzeźbił, ponieważ tylko w ten sposób mógł przekazać swoje odczucia. Swoją zachwyty i przerażenie (A. Jackowski, 1995, s. 120).

Prace Stanisława Majewskiego znajdują się w najważniejszych kolekcjach muzealnych sztuki nieprofesjonalnej w Polsce (Warszawa, Wrocław, Kraków, Opole, Bytom, Katowice, Toruń, Częstochowa) oraz licznych kolekcjach prywatnych w kraju i zagranicą (Ludwig Zimmerer, Leszek Macak, Marian Pokropek). Opus magnum artysty czyli Ołtarz inspirowany dziełem Wita Stwosza prezentowany jest w sali ekspozycyjnej Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie, a mniejsze wersje Stanisław Majewski wyrzeźbił na zamówienie Ludwiga Zimmerera oraz Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. Historia świata – inna znakomita praca tego rzeźbiarza została zakupiona w 2014 roku do zbiorów Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu, a zblizony w stylisycie Zatajony swiat znajduje się w Muzeum w Częstochowie. Wymienione dzieła powstały w końcu drogi twórczej artysty, już wówczas dotkniętego nieuleczalną chorobą i podsumowują, syntetyzują wszystkie dotychczasowe przemyślenia i refleksje autora dotyczące stosunku do świata, historii i religii.

